

ProuD to Teach All

- ProuD is een Europees project dat tot doel heeft onderwijsprofessionals te ondersteunen bij het ontwikkelen van een professionele kijk op inclusie en een engagement om diversiteit te zien als een troef die het leren van alle leerlingen versterkt; ProuD bevordert ook een schoolbrede aanpak die de interprofessionele samenwerking tussen leerkrachten, leerlingen, gezinnen en andere onderwijsprofessionals versterkt.
- De partnerlanden zijn België, Letland, Nederland, Portugal en het Verenigd Koninkrijk.
- Een centrale doelstelling van ProuD is de ontwikkeling van een professionaliseringstraject, bedoeld om te gebruiken in professionele leergemeenschappen (PLG's) in alle deelnemende landen. De flankerende training voor schoolcoaches versterkt de interprofessionele samenwerkingsvaardigheden van leerkrachten in inclusieve netwerken. Het verbetert ook de coachingsvaardigheden van ervaren leerkrachten, schoolleiders en onderwijsprofessionals in een ondersteunende rol.
- De ontwikkeling en uitvoering van het professionaliseringstraject, waarbij een proces van gezamenlijk actie-onderzoek wordt doorlopen, is gebaseerd op effectieve, haalbare en repliceerbare professionaliseringsstrategieën. Daartoe werden bestaande professionaliseringsprogramma's onder de loep genomen en vergeleken met de resultaten van een onderzoek naar de behoeften van de betrokken professionals in de scholen. Die behoeftenanalyse vormt de basis van deze onderzoeks- en beleidsaanbevelingen ter bevordering van doeltreffende professionele ontwikkeling gericht op inclusie.
- Drie analyseniveaus hebben tot deze aanbevelingen geleid:
  1. Een overzicht van goede praktijken uit de wetenschappelijke literatuur, gecombineerd met een systematische review van studies over de implementatie van professionaliseringsprogramma's die zich richten op

- een inclusieve pedagogie en op interprofessionele samenwerking.
2. Een landenanalyse van het lokale onderwijsbeleid en het onderwijs- en professionaliseringsmateriaal dat de partnerinstellingen gebruiken.
3. Een bevraging van de behoeften op vlak van professionalisering gericht op inclusie in de deelnemende scholen.

Op alle drie de niveaus werd het Profiel van Inclusieve Leraren (EASNIE, 2012) gebruikt als kader om de professionaliseringshoeften in kaart te brengen. De geactualiseerde versie daarvan onderscheidt vier kernwaarden en competentiegebieden (figuur 1).

<p>Waarderen van diversiteit bij leerlingen Begrip van inclusief onderwijs en zicht op verschillen tussen leerlingen ontwikkelen</p>	<p>Ondersteunen van alle leerlingen Academisch, praktisch, sociaal en emotioneel leren bevorderen bij alle leerlingen en effectieve onderwijsbenaderingen voor heterogene klassen gebruiken</p>
<p>Samenwerken met anderen Samenwerken met ouders en families en met een brede waaier van andere onderwijsprofessionals</p>	<p>Persoonlijke en gezamenlijke professionele ontwikkeling Reflectieve praktijken toepassen, permanent professioneel leren en zich blijven ontwikkelen</p>

Figuur 1. Kernwaarden en competentiegebieden in het profiel voor inclusief professioneel leren van leraren (EASNIE, 2022).

De hier samengevatte aanbevelingen voor het bevorderen van doeltreffende professionele ontwikkeling gericht op inclusie staan online op www.proudtoteachall.eu.

Beleidsaanbevelingen

Focus op professionele ontwikkeling gericht op inclusie

Aanbeveling 1. Professionele leertrajecten versterken gericht op een bredere opvatting van inclusief onderwijs die betrekking heeft op alle aspecten van diversiteit (breder dan een benadering die louter vertrekt vanuit specifieke onderwijsbehoeften).

- Inclusief onderwijs wordt opgevat als het bieden van kwaliteitsvol onderwijs dat de noden van alle leerlingen beantwoordt. Een brede opvatting van inclusief onderwijs die betrekking heeft op alle aspecten van diversiteit, vindt steeds meer weerklank in de onderwijsliteratuur en in het beleid van verschillende landen in de EU. Daarom gaat inclusief onderwijs verder dan een aanpak waarin je vanuit specifieke onderwijsbehoeften vertrekt.
- Er is nood aan een versterking van professionele leertrajecten die een bredere opvatting van inclusief onderwijs ondersteunen gericht op het waarderen van alle aspecten van diversiteit, waarbij een categoriale benadering gericht op specifieke doelgroepen wordt overstegen.
- Om in te spelen op de toenemende diversiteit in de klaslokalen van de 21e eeuw moet dit bredere concept van inclusief onderwijs niet alleen worden ingebed in het beleid van scholen, maar ook in het professionaliseringsbeleid op alle niveaus (zowel tijdens de initiële opleiding, als post-initieel en in levenslang leren).
- Voorbeelden uit verschillende Europese landen en uiteenlopende lokale contexten kunnen inspirerend zijn om over landen heen te delen. De uitwisseling van professionaliseringsactiviteiten en -materialen uit diverse Europese gemeenschappen gericht op inclusieve competentieontwikkeling van leerkrachten kan een belangrijke impact op leerlingen genereren.

Aanbeveling 2. Een beleidsstrategie versterken die het professioneel leren van leerkrachten met het oog op inclusie ondersteunt, zowel tijdens de initiële opleiding als in de permanente professionele ontwikkeling.

- In de initiële lerarenopleiding ligt het curriculum niet vast en is er geen regelgeving die het opnemen van inhouden gericht op inclusief onderwijs in de cursussen of de vakken verplicht. De aanpak van inclusie en diversiteit tijdens de lerarenopleiding verschilt sterk per opleiding en per hogeronderwijsinstelling, zowel binnen als tussen de EU- landen.

- De ontwikkeling van de inclusieve competenties van onderwijsprofessionals hangt daardoor in hoge mate af van hun activiteiten op vlak van permanente vorming en levenslang leren.
- Er zijn inspanningen nodig vanuit zowel de overheid als de onderwijsinstellingen om de ontwikkeling van inclusieve waarden en competenties gericht op een inclusieve pedagogie beter te ondersteunen in alle fasen van de lerarenopleiding en de verdere professionele ontwikkeling.

Aanbeveling 3. De permanente professionalisering en planning ervan versterken in scholen, gericht op professionaliseringsbehoeften waarin diversiteit en inclusie een rol spelen.

- Permanente professionele ontwikkeling vraagt een zelfgestuurd leertraject, waarin acties worden gepland gericht op de noden van elke onderwijsprofessional, ingebed in de noden van de school en de lokale leer- en schoolgemeenschap.
- Peer-coaching en de uitwisseling van goede praktijken moet worden versterkt als een systematisch onderdeel van de professionele ontwikkeling van de school.

Aanbeveling 4. Reflecteren over de betekenis van leerwinst en onderwijssucces en daartoe doelgericht acties plannen.

- Het is belangrijk dat scholen het beeld reconstrueren dat ze over zichzelf hebben, zodat het overeenstemt met hun inclusieve waarden.

Focus op interprofessionele samenwerking

Aanbeveling 5. Permanente professionele ontwikkeling ondersteunen met het oog op de interprofessionele samenwerking gericht op inclusie.

- Het bieden van ondersteuning om aan alle leerlingen goed onderwijs te bieden, vereist een betrokkenheid van verschillende professionals (leerkrachten, leer- of onderwijsondersteuners met expertise vanuit het buitengewoon of speciaal onderwijs, onderwijsassistenten en andere ondersteunende professionals).
- Interprofessionele samenwerking met leerkrachten en andere

onderwijsprofessionals, onderzoekers,... is een cruciaal element in de professionele ontwikkeling gericht op inclusie. Interprofessionele samenwerking is een middel om de autonomie en autoriteit van leerkrachten in hun praktijk te verhogen.

- Samenwerkende leerpraktijken zoals coaching, mentoring en 'lesson study' vormen een succesvolle manier om tot een goed geïnformeerde gezamenlijke besluitvorming en probleemoplossing te komen, met name als zij inspelen op de leerbehoeften en de context van het individu en voortbouwen op de bestaande vaardigheden en ervaringen van deelnemende professionals.
- Deze samenwerkingspraktijken versterken vergt een collectieve en gezamenlijke inspanning, met oog voor een gedeeld eigenaarschap van de resultaten, in plaats van inspanningen binnen specifieke vakken of disciplines.

Aanbeveling 6. Gezamenlijke en collectieve vormen van professioneel leren, ingebed in de sociale context, mee opnemen in de valorisatie en erkenning van professionalisering tijdens de onderwijsloopbaan.

- Voldoende informele ruimte en tijd creëren om leerkrachten en andere onderwijsprofessionals met elkaar in verbinding te laten gaan.
- De kwaliteit van de samenwerking met diverse partners mee opnemen in de zelfanalyse en beoordeling van de onderwijskwaliteit in scholen.
- Doelgerichte acties samen met onderwijspartners (bijv. samen dilemma's vaststellen in de onderwijspraktijk, gemeenschappelijke doelen stellen, gezamenlijke activiteiten ondernemen) mee opnemen in de evaluatie en kwaliteitsverbetering van de onderwijspraktijk.
- Factoren monitoren die een impact hebben op samenwerking, zoals het ontwikkelen en beschikbaar maken van plaatsen waar de uitwisseling van praktijken op een veilige manier kan gebeuren.
- ALLE personeelsleden betrekken in het proces van permanente professionalisering.
- Metacognitieve vaardigheden bevorderen om samen met anderen, inclusief de leerlingen en de ouders, te kunnen leren (bijv. reflecteren over eigen leer- en denkprocessen tijdens een gezamenlijke probleemoplossing, een probleem leren begrijpen, doelen leren bepalen, de bestaande kennis naar boven halen en organiseren, samen nadenken over strategieën om een probleem op te lossen).

Aanbevelingen voor onderzoek

Focus op diversiteit

Aanbeveling 1. De aandacht voor de kernwaarden en competentiegebieden "Waarderen van diversiteit bij leerlingen" en "Ondersteunen van alle leerlingen" in de professionele ontwikkeling van onderwijsprofessionals hoog houden.

- "Waarderen van diversiteit bij alle leerlingen" en "Ondersteunen van alle leerlingen" zijn de competentiegebieden die het belangrijkste geacht worden voor leraren, zowel in de behoeftenanalyse als in de bestaande professionaliseringsprogramma's.
- Gericht op "Waarderen van diversiteit bij alle leerlingen" wordt in de bestaande professionaliseringsprogramma's vooral aandacht besteed aan thema's zoals inclusie, diversiteit, beleid, wetgeving en sociale rechtvaardigheid.
- Inhouden gericht op specifieke aspecten van diversiteit, zoals sociaal-cultureel bewustzijn, visie op mensen met een beperking en de benadering van genderdiversiteit, maken ook deel uit van de bestaande programma's, al is dat op een verschillende manier naargelang de lokale en nationale context.
- De behoeftenanalyse bij de professionals bevestigt het belang van "Waarderen van diversiteit bij alle leerlingen", namelijk "bereid zijn leerlingen te ondersteunen bij het zich bewust worden en begrijpen van hun eigen sociale identiteit", "gedragingen van uitsluiting en discriminatie voorkomen en bestrijden" en "gelijke kansen bevorderen op school".
- Voor "Ondersteunen van alle leerlingen" zijn de thema's waarop de bestaande professionaliseringsprogramma's het meest nadruk leggen curriculumontwerp, gedifferentieerde instructie en binnenklasdifferentiatie (bv. lesvoorbereiding en -planning, basisprincipes van leren en goed onderwijs), maar ook leeromgevingen creëren die alle leerlingen tot leren brengen (bv. diverse manieren van ondersteunen, principes en richtlijnen van universal design for learning of UDL,...).
- De behoeftenanalyse van de professionals bevestigt het belang van "Ondersteunen van alle leerlingen", namelijk bereid zijn tot "activiteiten aanpassen om de motivatie van de leerlingen om deel te nemen te

vergroten", "positieve relaties met leerlingen opbouwen", "het gedrag van leerlingen in verschillende contexten begrijpen" en "uitdagend gedrag in de klas op doeltreffende wijze beheersen".

Aanbeveling 2. Bevorderen dat leerkrachten kritisch nadenken over hun persoonlijke biografie en verhaal (Wat is hun geschiedenis? Wat zijn hun persoonlijke ervaringen met diversiteit, met in- en uitsluiting in leer- en onderwijsprocessen?).

- Zelfreflectie over de eigen overtuigingen en houdingen van onderwijsprofessionals ten aanzien van diversiteit en inclusie is een onderwijsstrategie die in sommige professionaliseringsprogramma's wordt aangetroffen. De visie op leren en het beeld dat onderwijsprofessionals erover hebben, speelt een fundamentele rol in hun openheid ten aanzien van inclusie en differentiatie.
- De focus van professionaliseringsprogramma's op het verkennen van de eigen identiteit en het zich bewust worden van de persoonlijke visie, moet worden versterkt. Kunnen voortbouwen op voorafgaande ervaringen van leerkrachten en op hun eerdere kennis is een cruciale successtrategie.
- Leerkrachten moeten hun eigen veronderstellingen en vooroordelen leren herkennen, zich bewust worden van hun eigen gedachten en van discriminerende houdingen.

Aanbeveling 3. Een brede, intersectionele benadering van diversiteit gebruiken in het onderzoek van professionele ontwikkeling, om het inzicht te vergroten dat inclusie breder is dan specifieke onderwijsbehoeften of etnisch-culturele diversiteit.

- Veel studies die het effect van professionele ontwikkelingsprogramma's op inclusie beschrijven, richten zich op de mate waarin leerkrachten zich voorbereid voelen om te reageren op specifieke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften, in relatie tot de mate waarin de omgeving barrières opwerpt.
- De bredere benadering vertegenwoordigt een realiteit waarin vele aspecten van diversiteit elkaar kruisen, waaronder diverse talige en culturele achtergronden, sociaal-economische en sociaal nadelige achtergronden, gender- of LGBTIQ-gerelateerde kwesties, hogere of lagere niveaus van cognitief functioneren, beperkingen zowel als diversiteit in het algemeen. Deze benadering moet worden versterkt en uitgebreid in de onderzoeksliteratuur.

Focus op samenwerking in team

Aanbeveling 4. Ontwikkelen van inspiratie en professionele leeractiviteiten met het oog op "Samenwerken met anderen" en op "Persoonlijke en gezamenlijke professionele ontwikkeling", gericht op alle fasen van de professionele ontwikkeling.

- Het bevorderen van de zin om met anderen samen te werken en de motivatie voor persoonlijke professionele ontwikkeling vormt een uitdaging voor de ontwikkeling van professionaliseringsprogramma's gericht op inclusie.
- Sommige benaderingen van "samenwerken met anderen" komen reeds tot uiting in de inhoud van de bestaande professionaliseringsprogramma's, maar zouden verder versterkt moeten worden, bijvoorbeeld samenwerking met gezinnen, coaching, teamwerk en het concept van wederzijdse afhankelijkheid.
- Thema's die betrekking hebben op "persoonlijke en gezamenlijke professionele ontwikkeling" werden ook teruggevonden in sommige professionaliseringsprogramma's, maar zij zouden meer geïntegreerd moeten worden in alle programma's, bijvoorbeeld via methodieken om tot een reflectieve praktijk te komen, leer- en onderzoeksgemeenschappen en de toepassing van praktijkonderzoek in het onderwijs.
- Interprofessionele samenwerking moet worden versterkt in zowel de initiële opleiding als de permanente professionele ontwikkeling, door middel van didactische methoden zoals coaching en collectief leren in een professionele leergemeenschap (PLG) of een community of practice (COP). Dat stimuleert zowel de samenwerkingscompetenties van onderwijsprofessionals als hun capaciteit om hun eigen professionele ontwikkeling in handen te nemen.
- Het gebruik van hulpmiddelen lijkt nuttig te zijn om het professioneel leren te ondersteunen, bv. een observatieblad ondersteunt de uitvoering van 'lesson study', videoclips vormen een krachtig hulpmiddel tijdens discussies en coaching na een les,...

Aanbeveling 5. Het gebruik van reflectieve activiteiten bevorderen als essentiële professionaliseringsmethode en -strategie.

- Lesvoorbereidingen maken, een reflectief dagboek gebruiken, een portfolio en een actieplan ontwikkelen tijdens een zelfevaluatie en praktijkonderzoek doen zijn voorbeelden van reflectieve onderzoekspraktijken die in sommige professionaliseringsprogramma's zijn opgenomen. De toepassing ervan moet worden versterkt om een inclusieve pedagogie te ontwikkelen in een interprofessionele samenwerkingscontext.

Aanbeveling 6. Het gebruik van activiteiten in team verhogen als essentiële professionaliseringsmethode en -strategie.

- Professionaliseringsactiviteiten kunnen het collectief leren tijdens vergaderingen bevorderen door regelmatig momenten in te bouwen om te reflecteren, te plannen, acties uit te voeren en te monitoren in welke mate er voortgang gemaakt wordt op persoonlijke leerdoelen.
- Ook coöperatieve leermethoden, kansen tot gezamenlijke probleemoplossing, werken in kleine groepen, peer-assisted learning, co-teaching en coaching moeten worden uitgebreid.
- Het bevorderen van gezamenlijke professionele ontwikkeling en samenwerken met anderen aan je professionele ontwikkeling is essentieel.
- Een gezamenlijke doelmatigheidsbeleving bevordert helpt leerkrachten geloven dat ze samen een verschil kunnen maken voor de leerlingen aan wie zij lesgeven, wat er ook gebeurt.

Aanbeveling 7. Coaching en professionele leergemeenschappen opnemen als kernpraktijken van een effectieve professionele ontwikkeling, waarin samenwerkend leren wordt omarmd, zowel als doel als ook als onderwijsstrategie.

- Coachingsvaardigheden, voorbeeld-coachingspraktijken, coachingsmodellen die gebruik maken van universal design for learning, modellen voor co- en team-teaching zijn voorbeelden van inhouden in sommige professionaliseringsprogramma's gericht op inclusieve competenties. Die moeten worden versterkt en uitgebreid.
- Versterken en uitbreiden van strategieën voor het samenstellen van een professionele leergemeenschap, voor het bevorderen van activiteiten van observatie en feedback.
- Samen zitten met kritische vrienden van het team, het samenstellen van een professionele leergemeenschap, activiteiten die observatie- en feedbackvaardigheden ontwikkelen, en het

samenstellen van diverse co-facilitator dyades zijn voorbeelden van strategieën die in sommige professionele ontwikkelingsprogramma's worden gebruikt voor inclusieve competenties. Die moeten worden versterkt en uitgebreid.

Aanbeveling 8. Overwegen hoe de onderwijssystemen waarin leerkrachten en andere onderwijsprofessionals werken, haalbare en toepasbare professionalisering kunnen aanreiken, afgestemd op de reële leerbehoeften van zowel leerkrachten als andere belanghebbenden.

- Uitsluitings- en doorverwijzingspraktijken zijn nog steeds inherent aan sommige van de onderwijssystemen in onze landen.
- Het gebruik van de reële context en van levensechte professionele uitdagingen in de permanente professionalisering vergemakkelijkt de toepassing en het behoud van nieuwe vaardigheden. Dat bevordert een duurzame pedagogische verandering en professionalisering gericht op inclusie.

Focus op samenwerking met leerlingen en gezinnen

Aanbeveling 9. ALLE leerkrachten, in verschillende rollen en vakken, in staat stellen om met hun leerlingen te spreken over sociale rechtvaardigheid en de rechten van het kind op een waardevol en goed leven.

- Het is essentieel om de competenties van alle leerkrachten te bevorderen om een op mensenrechten gerichte benadering te hanteren.

Aanbeveling 10. Het bevorderen van vaardigheden om onderwijspraktijken te baseren op de stem van alle leerlingen en gezinnen als cruciale factor voor een effectieve interprofessionele samenwerking.

- In de bestaande professionaliseringsprogramma's werd slechts een beperkte nadruk gelegd op samenwerking met leerlingen en ouders.
- Sommige professionaliseringsprogramma's richten zich op inzicht in de culturele en sociaal-economische behoeften van gezinnen en hoe hen ondersteuning kan worden geboden, op begrip van de gezinskenmerken en mogelijke rollen van ouders en op het benutten van de kennis van het gezin in

functie van het curriculum. Deze inzichten moeten worden versterkt en uitgebreid.

- Constructief communiceren met ouders en het volwaardig betrekken van leerlingen en ouders in interprofessionele samenwerkingspraktijken komen voor in sommige professionaliseringsprogramma's. Deze competenties moeten worden versterkt en uitgebreid.
- Leerkrachten moeten weten hoe ze gezinnen kunnen ondersteunen en 'empoweren' om hun rechten te kennen en te doen toepassen.

Aanbeveling 11. De impact van een professionaliseringsprogramma op de gevoelens van leerlingen en op hun ervaring van inclusie in de klas als kritische succesfactor beschouwen.

- Tot nu toe wordt de impact van een professionaliseringsprogramma voornamelijk geëvalueerd door leerkrachten, door te evalueren welke positieve invloed het heeft gehad op hun leerproces.
- Als leerkrachten hun attitudes, kennis en vaardigheden veranderen, zou de implementatie van professionele ontwikkeling moeten resulteren in een impact op hoe leerlingen de inclusie in de klas ervaren. Toekomstig onderzoek zou zich ook kunnen richten op de ervaringen van leerlingen.

Project: Proud to Teach All: Professional Development Strengthening Competencies to Teach All Learners in an Inclusive Learning Environment

Website: www.proudtoteachall.eu/

Partners: Polytechnisch Instituut Porto en Arteveldehogeschool Gent i.s.m. de andere projectpartners www.proudtoteachall.eu/nl/over-ons/onze-partners